

John Kenneth Galbraith, o viață în slujba unei societăți pe care ar fi dorit-o perfectă [15.10.1905-30.04.2006]

■

Cornel Ionescu

Conferențiar universitar doctor
Universitatea Spiru Haret

***Abstract.** John Kenneth Galbraith, an influential liberal economist, best-selling author and former presidential advisor died on Saturday 29th April 2006, at Mount Auburn Hospital in Cambridge, Massachusetts. He was 97 (Reuters, Sun Apr. 30, 2006 4:07 PM ET). Economist and social analyst, researcher and economics professor at Harvard University, Galbraith has been considered by many analysts as “the last American Institutionalist”. His work stands as testimony for an internal kneading of a man with distinguished moral and professional carriage which wholly understood the fate of an intellectual, being in society service and trying to correct its excesses, to find solutions to the problems that society encounters.*

Key words: good society; affluent society; countervailing power; public purpose; price control.

■

Kenneth Galbraith s-a născut pe 15 octombrie 1905 la o fermă din Ontario, Canada. A obținut o diplomă la Universitatea din Toronto în anul 1931 și după 3 ani doctoratul în economie la Universitatea din California.

Activitatea sa la Harvard a început ca tutore în anul 1934, apoi, după trei ani, s-a mutat la Universitatea Cambridge din Anglia. În anul 1937 a devenit cetățean american.

A predat economia la Universitatea Princeton în anul 1939, iar în anii '40-'41 a lucrat la Oficiul de Control al Prețurilor. În 1949 Galbraith primește onoarea de a fi profesor la Universitatea Harvard, unde a predat mai bine de jumătate de secol. A fost prieten apropiat și susținător al președintelui Kennedy, cel care l-a numit ambasador în India din

anul 1961 până în 1963, singurii ani pe care nu i-a petrecut la Harvard.

Kenneth a fost puternic influențat de economistul britanic John Maynard Keynes, care a introdus idea cheltuielilor guvernamentale pentru a se reduce șomajul. Galbraith, adesea, se descria ca fiind un „keynesian evanghelic”. Tema majoră a lucrărilor sale a fost cea a societăților industriale și, în special, a celei americane, pentru care, susținea el, nu mai este adecvat modelul descriptiv al teoriei economice convenționale, denumit modelul pieței concurențiale, cu firme care urmăresc maximizarea cu orice preț a profitului și consumatori care caută maximizarea utilității. Sistemul economic capitalist, afirma el, a început să producă risipă și mărfuri inutile. Mai mult, Galbraith a văzut decalajul progresiv dintre clasa

John Kenneth Galbraith, o viață în slujba unei societăți pe care ar fi dorit-o perfectă

bogată și cea săracă drept o amenințare la stabilitatea economică și ca o „crimă morală” (Richard Parker, *John Kenneth Galbraith: His Life, His Politics, His Economics*).

În anii '50, Galbraith prezintă economia americană în două tratate: primul „*A Theory of Price Control*”, prin care dezvoltă o teorie a controlului prețurilor ca politică anti-inflaționistă, urmare a experienței sale, din timpul războiului, la Oficiul de Control al Prețurilor; al doilea „*American Capitalism: The concept of countervailing power*”, în care arată că succesul postbelic s-a datorat dezvoltării concentrării industriale, care a creat premisele inovațiilor tehnice și ale creșterii puterii de contracarare a abuzurilor sindicatelor, organizațiilor consumatorilor și chiar a reglementărilor guvernamentale.

Best-sellerul „*The Affluent Society*” publicat în anul 1958 a influențat mari investiții guvernamentale în parcuri, transporturi, educație și alte sectoare publice pentru a se îngusta prăpastia dintre bogați și săraci, fapt ce i-a atras atât recunoștința multor oameni, dar și antipatia profesională. În această carte el promovează o critică dură a mitului suveranității consumatorului. Deși teza sa nu era cu totul nouă, aceasta fiind dezbătută și de alți economiști (Veblen, Mitchell și Knight), el reușește să se impună împotriva tendințelor culturii hegemonice a modului de viață american.

În cartea „*The New Industrial State*”, publicată în anul 1967, Galbraith demonstrează că teoriile ortodoxe ale firmelor perfect concurențiale nu rezistă la o dezbatere analitică. Deși ideile sale se situează de cele mai multe ori împotriva curentului din epocă, Galbraith nu precupește niciun efort în a critica starea de fapt din societatea americană. Astfel, în cartea „*Economics and the Public Purpose*”, publicată în anul 1973, el explică în detaliu fenomenul acaparării politicului de către firme și implicațiile acestui fenomen, și susține dezvoltarea sectorului public, controlul statului, emanciparea femeii, respectiv emanciparea statului în relația sa simbolică cu tehnocrația. El abordează de asemenea o serie de teme noi cum ar fi: educația publică și rolul acesteia, procesul politic, provizionarea bunurilor publice etc., teme preluate apoi și de alți economiști (Buchanan, Scitovsky).

„*The Good Society: the Humane Agenda*”, cea mai recentă lucrare (1996) a profesorului american, este

un eseu ce propune o nouă și incitantă perspectivă pentru înțelegerea relațiilor sociale, economice și politice actuale. Autorul susține că nu există șanse pentru o societate perfectă și realizabilă atât timp cât nu există o definiție clară a ei. Cea mai dificilă problemă o constituie definirea realizabilului. Este de asemenea și cea mai controversată. Tocmai de aceea, autorul, încă de la începutul lucrării, își pune o serie de întrebări (*cum ar arăta o societate perfectă?, spre ce țel ar trebui să tindem?, cum putem astupa prăpastia dintre cei favorizați de soartă și cei în nevoie?, cum poate contribui politica economică la acest lucru?, cum pot fi făcute instituțiile publice să devină mai echitabile și mai eficiente?, cum poate fi protejat mediul înconjurător acum și în viitor?, ce înseamnă răspunderea și modul de acțiune al unei societăți perfecte, echitabile față de partenerii săi de afaceri și față de vecinii săi, dar față de săracii planetei?*), întrebări care probabil i-au marcat întreaga existență și la care acum, la deplina maturitate intelectuală, încearcă să găsească răspuns.

Această carte, afirmă autorul, se referă la o societate perfectă ca la o societate realizabilă. El recunoaște că: *anumite bariere în calea realizabilului sunt de netrecut și ca atare trebuie acceptate. Dar există și țeluri care nu pot fi compromise. Într-o societate perfectă, fiecare cetățean trebuie să se bucure de libertate individuală, de bunăstare, de egalitate rasială și etnică, de șansa unei existențe care să-i ofere satisfacții. Trebuie recunoscut că nimic nu neagă atât de clar libertățile individuale precum lipsa acută de bani. Sau le diminuează până dispar în totalitate. Pentru cei săraci guvernul poate fi un factor fundamental de care depinde bunăstarea, iar pentru unii dintre ei, chiar supraviețuirea lor.*

Galbraith arată că multe din problemele cu care se confruntă societatea își au explicația și în extinderea și diversificarea economiei și ca urmare atât consumatorii, cât și mediul trebuie protejați. El se pronunță pentru o eră a judecății practice deoarece: *dacă socialismul nu mai poate fi nicidecum considerat o structură viabilă a unei societăți perfecte, sau cel puțin realizabile, nici capitalismul, în forma sa clasică, nu mai îndeplinește această condiție. În același timp atrage atenția că: o economie modernă nu poate, fără intervenția guvernului, să ajungă la un nivel performant și la un progres general continuu. Autorul arată că: de altfel, în toate țările sistemul economic depinde de și se dezvoltă pe baza finanțării*

de către stat a autostrăzilor, aeroporturilor, serviciilor poștale și infrastructurii urbane de cele mai diverse și mai necesare tipuri.

În capitolul 4 al lucrării, Galbraith prezintă importanța argumentului social în edificarea societății perfecte și rolul esențial al determinismului economic. El ajunge la concluzia că: *sistemul economic trebuie să acționeze perfect pentru fiecare*, deoarece numai atunci oportunitățile vor întâlni aspirațiile, indiferent de nivelul lor. *O societate ideală va trebui să beneficieze de o dezvoltare economică substanțială și în același timp constantă – de o creștere de la an la an a producției și a forței de muncă.*

Galbraith susține că: *atât timp cât există oportunități există și liniște socială; stagnarea economică și privațiunile au consecințe sociale multiple și nefaste.* Tot el susține că: *o economie puternică și stabilă, împreună cu oportunitățile pe care le oferă devine astfel obiectivul principal al unei societăți mai bune, al societății ideale.*

Este bine spus că: *într-o societate echitabilă nimănui nu-i este permis să sufere de foame sau de lipsa unui adăpost.*

Autorul nu omite faptul că: *o societate ideală trebuie să aibă o dimensiune internațională puternic conturată. Statul trebuie să adopte o atitudine pacifistă și de colaborare reciproc avantajoasă cu partenerii săi de afaceri din toată lumea, de asemenea, trebuie să existe înțelegere și sprijin efectiv pentru nevoile și speranțele celor mai puțin favorizați de soartă, membri ai comunității mondiale.*

După jalonarea trăsăturilor specifice societății ideale, dimensiunile sale sociale, Galbraith abordează în capitolele 5-7 problematica unei economii sănătoase, prezentând atât deficiențele economiei moderne de piață, cât și corecțiile ce ar trebui operate în vederea unei funcționări sustenabile a acesteia. El pune un accent deosebit pe educație, pe pregătirea profesională. De altfel lui John Kennet Galbraith i se atribuie expresia „capital intelectual”, pe care a menționat-o pentru prima dată într-o scrisoare adresată economistului Michael Kalecki încă din anul 1969. Astăzi, când societatea omenească țintește către societatea bazată pe cunoaștere, aceasta a devenit un concept în vogă.

În continuare Galbraith se referă la două probleme esențiale: ocuparea și inflația. Este de o mare importanță afirmația că trebuie ales între șomaj și

inflație, deoarece acest lucru nu poate fi evitat. Societatea perfectă nu poate condamna o parte a populației sale la inactivitate, suferințe sociale și privațiuni economice de dragul atingerii unei stabilități a prețurilor. La nevoie, trebuie acceptat răul cel mai mic – creșterea prețurilor. *Legat de aceasta*, spune Galbraith, *o societate ideală trebuie să acționeze astfel încât să contrabalanseze sau să reducă la minim efectele neplăcute ale ambelor.*

Referindu-se la împrumutul public și la deficitul bugetar, el arată că: *acolo unde cheltuielile publice încurajează sau sunt într-adevăr esențiale pentru dezvoltarea de perspectivă a economiei – creșterea producției, a ocupării forței de muncă și a veniturilor, toate acestea venind în sprijinul viitoarelor venituri publice – împrumutul este pe deplin acceptat.* Întreaga lucrare a lui Galbraith este o lecție de bună guvernare, care cu siguranță ar fi de folos și actualilor guvernanți, atât din România, cât și din multe alte state. El este conștient că dirijarea unei economii moderne nu este o problemă simplă și tocmai de aceea recomandă să se renunțe la idealism în managementul public, deoarece *aici sunt concentrate bazele economice ale unei societăți perfecte.*

O atenție deosebită acordă autorul temei „Controlul” din capitolul 10. El susține că *există patru factori care obligă la o intervenție și la un control al statului. Primul îl constituie nevoia de a proteja acum și în viitor planeta. Mai există și necesitatea de a-i proteja pe cei vulnerabili dintre angajații în sectorul productiv față de efectele negative ale mecanismului economic. Al treilea factor este tendința mai mult decât ocazională a economiei de a produce și vinde bunuri și servicii de larg consum cu deficiențe tehnice sau care pot aduce prejudicii de ordin fizic. Al patrulea factor este înglobarea de către sistem a unor tendințe cu caracter de auto-distrugere a propriilor funcții ce au o oarecare eficiență.*

Pentru fiecare din acești factori Galbraith aduce argumente pertinente și conchide că toți aceștia, împreună cu protecția mediului, reprezintă trăsăturile esențiale ale controlului statului într-o societate perfectă.

Migrația, autonomia puterii militare, sindromul birocratic al societății moderne, politica internațională, dar și săracii planetei sunt tot atâta teme care fac obiectul gândirii și analizei eminentului economist și profesor John Kennet Galbraith.

În ultimul capitol „Contextul politic” autorul lucrării accentuează că pasul decisiv spre o societate ideală este acela care va face ca democrația să devină autentică, cuprinzătoare. Beneficiind de o democrație reală, societatea perfectă va izbuti în tot ceea ce va întreprinde, va căpăta chiar acel aspect al inevitabilității.

În final rămâne regretul că o astfel de societate, societatea perfectă, deși realizabilă, este o țintă care se îndepărtează cu fiecare zi și, bineînțeles, în același

timp speranța care așa cum se spune nu moare niciodată, mai ales atunci când încă mai descoperi intelectuali ca profesorul Galbraith.

Și pentru că am început acest articol cu știrea transmisă de Reuters, voi încheia cu declarația ministrului de finanțe englez, Gordon Brown, preluată de aceeași agenție: „John Kenneth Galbraith a fost un economist și un scriitor strălucit, un mare prieten al Regatului Unit, iar cărțile sale vor fi citite de multe generații viitoare”.

Bibliografie

Galbraith, J. (1982). *Știința economică și interesul public*, Editura Politică, București

Galbraith, J. (1997). *Societatea perfectă. La ordinea zilei: binele omului*, Editura Eurosong & Book, București

*** Reuters, Sun Apr 30, 2006 4:07 PM ET

*** *The History of Economic Thought, website*, <http://cepa.newschool.edu/het/home.htm>